

БУЛГАКОВНИНГ «ИТЮРАК» АСАРИДАГИ ҒОЯЛАР

Н.А.Кадилова

PhD БухДУПИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6509623>

АННОТАЦИЯ: Ушбу мақола рус ёзувчиси М.А.Булгаковнинг “Итюррак” асарида илгари сурилган ғояларини таҳлил қилишга бағишланган. Асарда ёзувчи ижод қилган давр жамиятидаги ҳолатлар турли усуллар билан тасвирланган.

Калит сўзлар: жамият, зиёли, ит, инсон, ўзгариш, профессор.

Булгаков Михаил Афанасевич бутун дунёга танилган ўлмас асарларни тақдим этган рус ёзувчиларидан биридир. Унинг “Уста ва Маргарита”, “Иблиснома”, “Итюррак” каби асарлари жуда машхур. Таҳлил қилинадиган “Итюррак” асари ўз тарихини 1925 йил январда бошлайди. Бу муаллифнинг вафотидан кейин расмий равишда эълон қилинди. Булгаков ушбу асарда жамиятнинг турли табақалари ўртасидаги қарама-қаршилиқни аниқ кўрсатиб беради. Ҳатто ўша даврдаги тарихий воқеалар жамиятнинг синфий тенгсизлигини ҳам йўқ қилиши керак эди. Асарда очиб берилган воқеликда зиёлилар ва ишчи синф вакиллари ўртасидаги тафовутлар янада кескинлашуви яққол намоён бўлади. Булгаков ўша воқеаларда қатнашган ва ўша давр жамиятида содир бўлган воқеаларни кузатган.

Шундай қилиб, ҳикояда икки турдаги одамларнинг интеллектуал ва маънавий қарама-қаршилиги бутун кўрсатилади. Асар кўплаб фалсафий саволларни кўтаради, ўқувчиларни кўп нарсалар ҳақида ўйлашга мажбур қилади. Масалан, дунёни яхши томонга ўзгартириш, одамни қайта тарбиялаш ва унинг жамият учун аҳамиятини кўрсатиш. Муаллиф зиёлилар ва оддий одамлар ҳаётини, уларнинг ўзаро боғлиқлиги ва таъсирини моҳирона тасвирлайди.

Ҳикоянинг мафкуравий таркибий қисмига назар соладиган бўлсак, асарда бирданига икки хил дунё тасвирланган: бири - Преображенскийнинг квартираси, кейингиси ундан ташқари, яъни ташқи муҳит. Асосий қаҳрамонларнинг кўзлари билан ўқувчи атрофдаги ҳамма нарсанинг ифлос, бахтсиз ва қаҳрли эканлигини кўради. Атрофдаги инсонлар кўрқинчли ва очкўз. Дунё тартибсиз кўриниб, фақат Преображенский квартираси тинч ҳис қилинади. Шинам ва ёруғ хона, чексиз жой.

Асар сюжети кўп қиррали. Асар қаҳрамонлари ушбу икки дунёда мувозанатни қидирадилар ва ўзлари билан ўзлари курашадилар.

"Итюррак" қиссаси асосий қаҳрамонлари:

1. Шарик исмли ит (бундан кейин жаноб Шариковга айланади). Бошида у ақлли ва онгли ҳайвон сифатида талқин қилинади. Тажрибадан сўнг, у одамга ўзгаргандан сўнг кўпол ва маданиятсиз шахс бўлади қолади.

2. Профессор Филипп Филиппович Преображенский. У зиёлилар "дунёси" вакили, чуқур ахлоқий шахс.

"Итюррак" асари профессор Филипп Филиппович одамнинг асосий ички органини итга кўчириш бўйича хавfli тажрибани қандай ўтказганлиги ҳақида ҳикоя қилади. Операция муваффақиятли ўтади ва Шарик исмли ит инсон қиёфасига эга бўлади. Одамлар ҳайратланиб, бундай тажрибага қизиқишади. Аммо Филипп Филипповичнинг ўзи хавотирда, чунки у охир-оқибат Шариков ким бўлишини билмайди.

Вақт ўтиши билан Шариков ичкиликбоз бўлиб қолади ва нодонлик унга қўшимча равишда профессор Преображенскийга қарши турган Швондернинг таъсири остида тушади. Шариков Филипп Филипповичнинг квартирасида кўпол ва юзсиз бўлиб, уни шу квартирада рўйхатдан ўтказишни талаб қилади.

Узоқ вақт давомида профессор вазиятнинг яхши томонга ўзгаришига умид қилиб, тажрибани бекор қилишга журъат эта олмайди. Аммо Шариков яхши инсонга айланмайди, профессор уни навбатдаги қайта органининг трансплантация қилганидан кейин, дайди итга айланади.

Хулоса қилиб шуни таъкидлаш мумкинки, одамларда турли хил нарсаларга мойиллик ва ноодатийликлар мавжуд. Кўпинча бу салбий шаклда намоён бўлади. Аммо битта савол ўзгаришсиз қолади - одам ўзгаришга қодирми? Бу саволга ҳамма ўзи жавоб бериши керак. Инсоннинг тақдири фақат унинг қўлида ва нима бўлишини ўзи ҳал қилади. Ҳар бир инсон ўзининг шахсиятини шакллантиради.

Ўз ҳикояси билан ёзувчи ҳар қандай зўравонлик ҳаракати жиноят эканлигини одамларнинг онгига етказишга ҳаракат қилади. Ер юзида яшайдиган барча тирик мавжудотлар яшаш ҳуқуқига эга, бу ёзилмаган табиат қонунидир. Ҳаёт давомида руҳий фикрларнинг поклигини сақлаб қолиш жуда муҳимдир. Ёзувчининг бу фикри унга ўз тажрибалари билан нарсаларнинг табиий йўналишини бузадиган Преображенскийнинг шафқатсиз аралашувини қоралашга имкон беради.

Фуқаролар уруши халқни қаттиқ ғазаблантирди, уни ғоят зўравон пойдеворга айлантирди. Шариков образига муаллиф зўравонлик аралашувнинг самарасини намоёйиш этади. Ўқимаган ва саводсиз Шариков 20-йилларнинг бутун халқининг намунаси бўлди.

This article describes the image of imaginary diseases in the stories of Edgar Allan Poe and the reasons for writing about diseases. The allegory and symbolism by depicting the Red Death.¹

The article is devoted to the analysis of the *The Magic Hat* book, written by popular Uzbek writer Khudoyberdi Tukhtaboyev, from the position of classification elements introduced by famous Russian philosopher, literary critic and scholar Mikhail Mikhailovich Bakhtin.²

The depiction of natural landscapes given in works of art is one of the factors that demonstrate the creative artistic skill.³

¹ Akhmedovna, B. M., & Shakhnoza, B. (2022). The Image of Disease in Edgar Allan Poe's "The Masque of the Red Death". *Pindus Journal of Culture, Literature, and ELT*, 2(1), 19-22.

² Kadirova, N. A. (2020). ANALYSIS OF TRANSFORMATION MOTIFS IN THE MAGIC HAT BOOK BY KHUDOYBERDI TUKHTABOYEV, THROUGH THE PRISM OF MIKHAIL BAKHTIN'S THEORIES. *Theoretical & Applied Science*, (4), 405-408.

³ Kabilova, F., & Tokhirovna, T. K. English Translation of Abdullah Qadiri's Novel "Days Gone by" and Its Reflection Skills. *International Journal on Integrated Education*, 3(10), 304-306.

В современной методике так же, как и много лет назад, актуальной и нерешенной до сих пор остается проблема поиска и выбора наиболее эффективных и рациональных методов преподавания иностранных языков, соответствующих современным условиям обучения и отвечающих требованиям стандартов современного образования.⁴

The article describes in detail the basics of translation theory, the object of research, and the methods of analysis of translation theory.⁵

The aim of the present study was to determine whether an association exists between the duration of menopause and the age of menopause onset, and the differences in bone mineral density (BMD) in postmenopausal women.⁶

This lesson plan format moves from teachers to centered student. In order to keep this standard lesson plan format from becoming monotonous, it is seminal to memorize that there are a number of variations that can be applied within the various segments of the lesson plan format.⁷

This article deals with the analysis of pastiche in literature, particularly in “The Lightning Thief” by American author Rick Riordan. The research identifies pastiche as a term, which is applied to a literary work that is a broad mixture of things-such as themes, concepts, and characters-imitated from different literary works.⁸

This article is devoted to the study of Somerset Maugham’s short story “The Book Bag”. It mainly focuses on the analysis of moral and immoral issues, emphasizing to the matter of incest and its fatal outcomes.⁹

⁴ Абдуллаева, Л. С., Самадова, С. А., & Махмурова, М. (2014). Современные методы преподавания иностранных языков. Коммуникативный метод. *Наука. Мысль: электронный периодический журнал*, (6), 73-76.

⁵ Gafurovna, R. Z. (2021). Translation Theory: Object of Research and Methods of Analysis. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 24(2), 35-40.

⁶ Najmutdinova, D. K., Nurmukhamedova, L. S., Alieva, D. A., Maksudova, D. S., & Nosirova, Z. A. (2016). Study of the effects of the age at menopause and duration of menopause on bone mineral density in postmenopausal women in Uzbekistan. *International Journal of Biomedicine*, 6(1), 38-40.

⁷ Nodirovna, N. N., & Temirovna, P. M. (2022). Principles of designing lesson plans for teaching ESL or EFL. *Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching*, 5, 10-12.

⁸ Khabibullaeva, R. M. (2020). ANALYSIS OF PASTICHE IN THE NOVEL “THE LIGHTNING THIEF” BY RICK RIORDAN. *Theoretical & Applied Science*, (5), 958-961.

⁹ Куницька, І. (2014). Роман-біографія як жанровий різновид модерністського роману (С. Моем Місяць і мідяки). *Сучасні літературознавчі студії*, (11), 342-348.

The relevance of speech and culture in the present day is considered important in linguistics and its areas of study are becoming more and more comprehensive day by day.¹⁰

В этой статье дается краткий обзор антропонимов, их функций статуса, который они получают от этих, и их специфики.¹¹

The article is about the development of the Soviet era of Uzbek educational dictionary. The educational dictionaries created during this period served mainly to teach Russian in national schools.¹²

This article deals with the description of synonyms in the explanatory dictionaries of the Uzbek language published in different periods, the systematic description of the similarities and differences between the explanations of synonyms in the publications.¹³

The Constitution of the Republic of Uzbekistan defines the right of citizens to vote and to be elected, the foundations of the national electoral system, the basis of which are the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights and ratification by Uzbekistan, constituting the principles of democracy, including independence, legitimacy, transparency and fairness, enshrined and recognized in other international legal instruments.¹⁴

This article discusses an attitude to women in the past and the interpretation of the image of women in the works of some writers.¹⁵

¹⁰ NARZIYEVA, I. Z. (2021, March). COMPARATIVE STUDY OF THE CULTURAL AND NATIONAL CHARACTERISTICS OF MODERN UNITS OF ORAL SPEECH (based on Uzbek and English language materials). In *E-Conference Globe* (pp. 285-289).

¹¹ Орипова, К. (2022). ОНОМАСТИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНДИВИДУАЛЬНОСТИ ВО ФРАНЦУЗСКОМ ЯЗЫКЕ. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz)*, 8(8). извлечено от http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/4712

¹² Bakhridinova, B. M. (2020). HISTORY OF CREATING FIRST BILINGUAL AND REGULATORY EDUCATIONAL DICTIONARIES IN UZBEK LANGUAGE. *Scientific reports of Bukhara State University*, 4(1), 147-181.

¹³ Rustamovna, M. G. (2020). Presenting synonyms in the explanatory dictionaries of the Uzbek language. *Middle European Scientific Bulletin*, 6, 117-120.

¹⁴ Tolibjonovich, M. T., & Toxirjonovich, S. D. (2021). The Institutional Mechanisms Of The Development Of The Electoral System In Uzbekistan. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 7(8), 4378-4384.

¹⁵ Muradovich, R. M. (2021). The Image of a Woman in The Work of Uzbek Writers. *Eurasian Research Bulletin*, 3, 7-12.

Фойданилган адабиётлар рўйхати:

1. Akhmedovna, B. M., & Shakhnoza, B. (2022). The Image of Disease in Edgar Allan Poe's "The Masque of the Red Death". *Pindus Journal of Culture, Literature, and ELT*, 2(1), 19-22.
2. Kadirova, N. A. (2020). ANALYSIS OF TRANSFORMATION MOTIFS IN THE MAGIC HAT BOOK BY KHUDOYBERDI TUKHTABOYEV, THROUGH THE PRISM OF MIKHAIL BAKHTINS THEORIES. *Theoretical & Applied Science*, (4), 405-408.
3. Kabilova, F., & Tokhirovna, T. K. English Translation of Abdullah Qadiri's Novel "Days Gone by" and Its Reflection Skills. *International Journal on Integrated Education*, 3(10), 304-306.
4. Абдуллаева, Л. С., Самадова, С. А., & Махмурова, М. (2014). Современные методы преподавания иностранных языков. Коммуникативный метод. *Наука. Мысль: электронный периодический журнал*, (6), 73-76.
5. Gafurovna, R. Z. (2021). Translation Theory: Object of Research and Methods of Analysis. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 24(2), 35-40.
6. Najmutdinova, D. K., Nurmukhamedova, L. S., Alieva, D. A., Maksudova, D. S., & Nosirova, Z. A. (2016). Study of the effects of the age at menopause and duration of menopause on bone mineral density in postmenopausal women in Uzbekistan. *International Journal of Biomedicine*, 6(1), 38-40.
7. Nodirovna, N. N., & Temirovna, P. M. (2022). Principles of designing lesson plans for teaching ESL or EFL. *Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching*, 5, 10-12.
8. Khabibullaeva, R. M. (2020). ANALYSIS OF PASTICHE IN THE NOVEL "THE LIGHTNING THIEF" BY RICK RIORDAN. *Theoretical & Applied Science*, (5), 958-961.
9. Куницька, І. (2014). Роман-біографія як жанровий різновид модерністського роману (С. Моем Місяць і мідяки"). *Сучасні літературознавчі студії*, (11), 342-348.
10. NARZIYEVA, I. Z. (2021, March). COMPARATIVE STUDY OF THE CULTURAL AND NATIONAL CHARACTERISTICS OF MODERN UNITS OF ORAL SPEECH (based on Uzbek and English language materials). In *E-Conference Globe* (pp. 285-289).

11. Орипова, К. (2022). ОНОМАСТИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНДИВИДУАЛЬНОСТИ ВО ФРАНЦУЗСКОМ ЯЗЫКЕ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 8(8).
извлечено от

http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/4712

12. Bakhridinova, B. M. (2020). HISTORY OF CREATING FIRST BILINGUAL AND REGULATORY EDUCATIONAL DICTIONARIES IN UZBEK LANGUAGE. *Scientific reports of Bukhara State University*, 4(1), 147-181.

13. Rustamovna, M. G. (2020). Presenting synonyms in the explanatory dictionaries of the Uzbek language. *Middle European Scientific Bulletin*, 6, 117-120.

14. Tolibjonovich, M. T., & Toxirjonovich, S. D. (2021). The Institutional Mechanisms Of The Development Of The Electoral System In Uzbekistan. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 7(8), 4378-4384.

15. Muradovich, R. M. (2021). The Image of a Woman in The Work of Uzbek Writers. *Eurasian Research Bulletin*, 3, 7-12.